

شَطْرُنَج

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِیْمِ

از نظر اسلام شرط بندی بین طرفین در مسابقات و اموری که در آن برد و باخت و مغالبه و رقابت مطرح است ، حرام می باشد .

س . شرط برد و باخت در مسابقه چیست ؟

آیت الله تبریزی: شرط برد و باخت عبارت است از این که طرفین مالی را بگذارند که هر کدام برنده شد بردارد و این قمار و حرام است^۱.

آیت الله صافی گلپایگانی: شرط برد و باخت به این صورت که برنده چیزی را از بازنده بگیرد خواه پول یا هر شیء قیمتی دیگر باشد ، جایز نیست و مالی که برنده می برد حرام است^۲.

تعریف قمار

س . قمار چیست ؟

ج . قماربازی ، نوعی برد و باخت و شرط بندی است و در عرف ، مفهوم آن معلوم

^۱ . استفتائات جدید ج ۱ س ۹۹۲ .

^۲ . جامع الاحکام ج ۱ س ۱۰۳۹ .

است و غالب مصادیقش مشخص است .

مثال : الف . در مسابقه شطرنج یا پینگ پنگ یا ... طرفین ، هر کدام مبلغ معینی می گذارند تا هر که برنده شد با آن پول ، بستنی یا ساندویچ یا ... بخرد و بخورد . این شرط بندی و گرفتن و دادن پول ، حرام است .

ب . یا دو نفر شرط می بندند هر کدام در بازی با دستگاه SONY یا SEGA باخت ، ۱۰۰۰ تومان به برنده دهد یا مخارج بازی را حساب کند^۳ .

تعریف آلت قمار

س . آلت قمار چیست ؟

ج . وسیله ای است که از آن برای قمار و برد و باخت استفاده می شود مثل : تخته نرد ، پاسور ، بلیارد و ... بازی با این وسائل مطلقاً حرام است هر چند با آن بدون برد و باخت بازی کنند .

اما بازی با وسایلی که آلت قمار نیست ، اگر منع شرعی دیگری نداشته باشد جایز است ، مثل این که در بازی شرط بندی نکنند و گرنه بازی حلال (مثل فوتبال) حرام

۳ . جامع الاحکام صافی ج ۱ س ۱۰۳۶ .

استفتائات امام ج ۲ س ۱۷ .

جامع المسائل لنکرانی ج ۱ س ۹۵۴ .

ارشاد السائل گلپایگانی س ۷۱۷ .

می‌شود یا آن بازی وسیله ترویج فساد و فحشاء در جامعه نباشد مثل اکثر بازی‌های دستگاه سونی SONY^۴.

شطرنج از نظر فقهاء و مراجع

نظر فقهاء اسلام در مورد بازی شطرنج دو گونه است :

الف . جمعی از فقهاء از مجموع روایات مربوط به شطرنج چنین استفاده کرده‌اند : این بازی وسیله‌ای برای قمار بوده و شارع مقدّس از باب این که وسیله قمار است ، آن را حرام کرده است لذا تا وقتی که این وسیله ، وسیله قمار باشد موضوع حرمت پابرجاست و بازی با آن حرام است . و اگر زمانی فرا رسد که این وسیله به کلی از آلت قمار بودن خارج شود بازی با آن اشکال ندارد^۵.

ب . عدّه‌ای دیگر از فقهاء از مجموع روایات استفاده نموده‌اند که فقط وسیله قمار بودن علّت تحریم شطرنج نیست زیرا روایات باب شطرنج مطلق است و شارع مقدّس بنابر مصالحی حکمت آمیز ، آن را در همه زمان‌ها هر چند وسیله بازی و سرگرمی شود ، حرام نموده است .

لذا این فقهاء به طور مطلق بازی با آن را حرام کرده‌اند^۶.

^۴ . جامع الاحکام صافی ج ۱ س ۱۰۳۷ . ارشاد السائل گلیپایگانی س ۵۸۱ .

^۵ . این همان نظر امام و برخی از فقهاء می‌باشد .

^۶ . این دیدگاه آیات عظام : خوئی ، گلیپایگانی ، سیستانی ، صافی گلیپایگانی ، بهجت ، وحیدخراسانی و سید محمد

دیدگاه اول

اگر زمانی فرا رسد که شطرنج از آلت قمار بودن خارج شود (با رعایت یک نکته و شرط^۷) برخی از علماء می‌فرمایند بازی با آن اشکال ندارد که عبارتند از :

س . نظر شریف حضرتعالی در رابطه با شطرنج چیست ؟

ج . برای مکلفی که احراز و یقین کرده مهره‌های شطرنج از آلت قمار بودن خارج شده و فرد دیگری با آن قمار بازی نمی‌کند ، بازی با آن بدون قصد برد و باخت اشکال ندارد^۸.

س . آیا بازی با شطرنج در عصر حاضر اشکال دارد ؟

ج . اگر شطرنج در عرف عام ، از آلات قمار محسوب شود بازی با آن حرام است و اگر از حالت قمار خارج و جزء ورزش‌های فکری درآمده باشد اشکالی ندارد^۹.

س . نظر حضرتعالی در مورد بازی با آلات قمار همچون شطرنج و پاسور بدون برد و باخت چیست ؟

شاهرودی و ... می‌باشد .

^۷ . این نکته و شرط در صفحات بعد تحت عنوان نکته مهم و ملاک اساسی ذکر گردیده است ، مراجعه بفرمایید .

^۸ . رهبری ، توضیح المسائل مراجع ج ۲ ص ۸۱۰ ، احکام علاقات المرأة مع الرجل ص ۱۶۲ س ۲۸۰

^۹ . آیت الله مکارم شیرازی ، استفتائات جدید ج ۱ ص ۵۴۳ ، توضیح المسائل مراجع ج ۲ ص ۸۰۲ س ۶۷ .

ج . در مورد بازی با آلات قمار بدون برد و باخت احتیاط واجب اجتناب است . و اما در مورد شطرنج همان گونه که در بالا ذکر شد چنانچه در عرف عام ، واقعاً به عنوان ورزش یا سرگرمی شناخته شود جایز و گرنه حرام است^{۱۰}.

☞ زمانی که شطرنج از وسیله قمار بودن خارج شود به طوری که اصلاً با آن در هیچ شهر و بلدی قمار بازی نشود بازی با آن بدون شرط بندی اشکال ندارد^{۱۱}.

س . نزد جنابعالی بازی با شطرنج و ورق چگونه است ؟

ج . بازی با آلات معروف قمار و لو بدون برد و باخت جایز نیست مگر این که از آلت قمار بودن خارج شود به گونه ای که در هیچ جا از آلات قمار شمرده نشود ، در این صورت بازی با آن بدون برد و باخت مانعی ندارد^{۱۲}.

س . آیا در اسلام شطرنج حرام است ؟

ج . حرام است^{۱۳}.

س . اگر شطرنج بدون پول باشد آیا باز هم حرام است ؟

^{۱۰} . استفتائات جدید ج ۱ س ۵۴۴ .

^{۱۱} . آیت الله تبریزی ، صراط النجاة ج ۲ س ۱۹۸ .

^{۱۲} . آیت الله تبریزی ، استفتائات جدید ج ۱ س ۹۸۲ .

^{۱۳} . استفتائات امام ج ۲ ص ۱۰ ذیل س ۲۰ .

ج . حرام است^{۱۴}.

س . بازی‌های سرگرم کننده ولی بدون شرط بندی مانند شطرنج و تخته نرد و غیره چگونه است ؟

ج . بازی با آلات قمار مطلقاً حرام است^{۱۵}.

س . اگر شطرنج آلت قمار بودن خود را به کلی از دست داده باشد و چون امروزه تنها به عنوان یک ورزش فکری از آن استفاده گردد بازی با آن چه صورتی دارد ؟

ج . بر فرض مذکور اگر برد و باختی در بین نباشد اشکال ندارد .

در رابطه با سؤال و جواب فوق ، سؤال مجددی از مرحوم امام شد که ایشان در جواب نهایی فرموده‌اند :

جواب من در فرض سؤال بود و تا احراز نشود باید بازی نکنند^{۱۶}.

س . در نامه‌ای که یکی از اعضای دفتر استفتاء امام خمینی خطاب به مرحوم امام نوشته‌اند آمده است : [در متن استفتاء شده از امام خمینی سال ۱۳۶۷] سائل محترم از کجا ادعا می‌کند که امروز شطرنج آلت قمار بودن خود را به کلی از دست داده و

^{۱۴} . استفتائات امام ج ۲ ص ۱۰ ذیل س ۲۰ .

^{۱۵} . استفتائات امام ج ۲ ص ۹ س ۱۸ .

^{۱۶} . استفتائات امام ج ۲ ص ۱۰ س ۲۱ .

تنها ورزش فکری شده است ؟

ج . چون سؤالات و جوابها فرض است بنابراین آنچه را من جواب داده‌ام در فرض مذکور است که اشکالی متوجه نیست و در صورت عدم احراز و یقین باید بازی نکنند.^{۱۷}

☞ برای فهم بهتر و روشن شدن مطلب مثالی می‌زنیم :

اگر از فقیه سؤال شود :

اگر به فرض سگ در نمکزار بیفتد و تبدیل به نمک شود پاک است یا خیر ؟

و فقیه در جواب بگوید :

در فرض مذکور پاک است ، نمی‌توان زود رواج داد که : آقا ، فلان فقیه حکم به پاکی سگ داد !

این تنها یک دروغ و تهمت بزرگ است که به آن فقیه نسبت داده‌ایم .

س . امام خمینی فرموده‌اند : اگر شطرنج از آلت قمار بودن به کلی خارج شده باشد و برد و باختی در بین نباشد بازی با آن اشکال ندارد ، آیا نظر جنابعالی همانند نظر امام است ؟

^{۱۷} . صحیفه نور ج ۲۱ ص ۳۴ .

و آیا در زمان حاضر بازی با آن بدون برد و باخت جایز است؟

ج. نظر اینجانب در این مسأله همانند نظر حضرت امام است ولی امام در جواب سؤال مجدد فرموده‌اند:

تا احراز نشود نباید بازی کنند و نظر اینجانب نیز همین است و در این جهت فرقی بین زمان‌ها نیست^{۱۸}.

نکته مهم و ملاک اساسی دیدگاه اول

خارج شدن شطرنج از آلت قمار محور فتاوی دسته اول مراجع و فقهاء می‌باشد، سؤال این است که شطرنج چه موقع از آلت قمار بودن خارج می‌شود؟

و آیا در زمان فعلی این شرط محقق شده است؟

و ملاک مکانی خارج شدن شطرنج از وسیله قمار بودن کجاست؟

توجه شما را به فتاوی دیگر در این زمینه جلب می‌نمایم:

ملاک مکانی

س. در باب شطرنج بعضی از فقهای حاضر می‌فرمایند: اگر شطرنج از آلت قمار خارج شده باشد و برد و باخت در کار نباشد بازی با آن مانعی ندارد.

^{۱۸}. آیت الله فاضل لنکرانی جامع المسائل ج ۲ س ۹۵۳.

حال سؤال این است که : خروج از آلت قمار در کجا ملاک است ، در عرف جامعه

ایران یا عرف هر بلد یا عرف هر استان یا در عرف جوامع کل دنیا ؟

آیت الله تبریزی :

در فرض سؤال باید به نحوی باشد که در هیچ مجتمعی با آن قمار نکنند .

مقام معظم رهبری :

این سؤال در تمام آلات قمار هست . بازی با آلات قمار حرام است ، حال این سؤال

پیش می آید که آلات قمار در کجا و چه عرفی ؟ و جواب این است که مکلف با

ملاحظه جوانب یا آن را آلت قمار می بیند یا نه و اختصاص به محل خاصی ندارد^{۱۹} .

آیت الله مکارم شیرازی :

اگر شطرنج در عرف عام از صورت قمار خارج شده باشد و به عنوان ورزش شناخته

شود مانعی ندارد و معیار ، عرف همان بلد مورد عمل است .

آیت الله فاضل لنکرانی :

ملاک ، عرف منطقه محل سکونت شما است نه کل دنیا .

آیت الله بهجت :

احتیاط و جویی شدید در ترک بازی شطرنج بدون برد و باخت است^{۲۰} .

^{۱۹} . استفتاء خصوصی کتبی شماره نامه ۴۰۲۹۱ .

^{۲۰} . استفتاء خصوصی کتبی .

س . امروزه اکثر شطرنج بازان به خصوص در ایران قمار نمی‌کنند اما با این حال آنان که اهل قمارند و شطرنج باز نیز هستند هنوز از این وسیله برای قمار استفاده می‌کنند ، حال با این فرض می‌توان گفت که شطرنج از حالت قمار خارج شده ؟

و آیا تخته نرد هم در این حکم با شطرنج یکی است ؟

آیت الله فاضل لنکرانی :

خیر در این فرض شطرنج از آلت قمار خارج نشده است .

شطرنج اگر به طور کلی از آلت قمار خارج شود بازی بدون برد و باخت با آن مانعی ندارد و حکم تخته نرد هم مثل شطرنج است .

آیت الله تبریزی :

نرد از آلات قمار است و شطرنج تا وقتی محرز نشود^{۲۱} از آلت قمار بودن خارج شده به طوری که در هیچ مجتمعی قمار با آن متعارف نباشد بازی با آن چه با برد و باخت مالی باشد یا بدون آن جایز نبوده و حرام است^{۲۲} .

س . استفتایی از دفتر مقام معظم رهبری مستقر در قم نمودیم به این مضمون :

در باب شطرنج بعضی از فقهای حاضر می‌فرمایند : اگر شطرنج از آلت قمار خارج

^{۲۱} . یعنی یقین پیدا نشود .

^{۲۲} . استفتاء خصوصی کتبی .

شده باشد و برد و باخت در کار نباشد بازی با آن مانعی ندارد حال سؤال این است که :

خروج از آلت قمار در کجا ملاک است ؟

در عرف هر بلد^{۲۳} یا عرف هر استان یا عرف جامعه ایران یا در عرف جوامع کل دنیا ؟
جواب فرمودید :

این سؤال در تمام آلات قمار هست . بازی با آلات قمار حرام است .

حال این سؤال پیش می‌آید که آلات قمار در کجا و چه عرفی ، جواب این است که :
مکلف با ملاحظه جوانب یا آن را آلت قمار می‌بیند یا نه و اختصاص به محل خاصی ندارد .

این جواب جهات مبهمی دارد ، منظور از جوانب چیست ؟

اختصاص به محل خاصی ندارد به چه معناست ؟

خواهشمند است جواب را شرح دهید .

ضمناً اگر از فتوای مرحوم امام خمینی در مورد همین مسأله مطلعید خواهشمند است آن را هم ذکر فرمایید .

✍ . باید در همه جا از آلت قمار بودن خارج شده باشد^{۲۴} .

همچنین از حجّت الاسلام آقای عبدالعلی قرهی که یکی از اصحاب استفتاء مرحوم امام خمینی بوده‌اند در مورد نظر مرحوم امام در این باره سؤال شد، فرمودند:

منظور در سطح جهانی است و باید در همه جا، دیگر آلت قمار نباشد^{۲۵}.

شَطْرَنج در این زمان

س . آیا شطرنج یا ... در این زمان از آلات قمار خارج شده یا نه؟

آیت الله سید محمد شاهرودی : قمار است ظاهراً .

آیت الله مکارم شیرازی :

با توجه به این که شطرنج امروزه به عنوان یک نوع ورزش شناخته شده، آلت قمار محسوب نمی‌شود . . .

آیت الله فاضل لنکرانی :

در صورتی که شک در خروج از آلت قمار باشد باز هم حرام است .

آیت الله صافی گلپایگانی :

. . . لازم به ذکر است که آلات قمار از آلت بودن برای قمار خارج نمی‌شوند و مجرد

^{۲۴} . مقام معظم رهبری استفتاء خصوصی کتبی شماره نامه ۴۶۱۶۸ .

^{۲۵} . تماس تلفنی با حجّة الاسلام قرهی .

استفاده نکردن از آن‌ها در قمار موجب سلب آئیت از آن‌ها نمی‌شود.

آیت الله بهجت : خیر^{۲۶}.

یقین شرط است نه شک و گمان

س . معروف این است که بازی شطرنج از وسیله قمار بودن خارج شده است و در سطح جهانی و سراسر دنیا تنها وسیله‌ای برای سرگرمی و تفریح و ورزش گردیده است ، در این صورت آیا بر حرمتش باقی می‌ماند ؟

ج . مشهور شدن به خروج شطرنج از آلت قمار ، کافی نیست در جواز بازی با آن تا زمانی که علم و یقین به این مطلب حاصل نشده باشد^{۲۷}.

س . بازی کردن با شطرنج و پاسور اگر چه بدون برد و باخت باشد چه حکمی دارد ؟

ج . بازی با آلات معروفه قمار چه با بردو باخت مالی باشد یا بدون آن ، جایز نیست . و شطرنج تا وقتی که محرز نشود که از آلت قمار بودن خارج شده به طوری که در هیچ مجتمع قمار با آن متعارف نباشد بازی با آن چه با برد و باخت مالی باشد یا بدون آن جایز نیست^{۲۸}.

^{۲۶} . استفتاء خصوصی کتبی .

^{۲۷} . آیت الله تبریزی صراط النجاة ج ۲ س ۱۹۵ .

^{۲۸} . آیت الله تبریزی استفتائات جدید ج ۱ س ۹۸۱ .

س . در احراز خروج شطرنج از آلات قمار آیا کافی است که وسیله مشترک گردد ، یعنی جمعی با آن قمار بازی کنند و جمعی هم با آن برای سرگرمی بازی نمایند ، یا لازم است به کلی از آلت قمار بودن خارج شود که اصلاً کسی با آن قمار بازی نکند ، یا به ندرت با آن قمار بازی شود ، آن وقت بازی با آن حلال خواهد شد ؟

آیت الله فاضل لنکرانی :

خیر در صورتی از قمار بودن خارج می شود که دیگر کسی با آن قمار نکند .

آیت الله مکارم شیرازی :

در صورتی که با آن غالباً قمار نکنند کافی است^{۲۹} .

توضیح مفهوم احراز

در رساله عملیه فقهاء می فرمایند : اگر شراب سرکه گردد پاک می شود .

حال شخص باید یقین کند که شراب سرکه شده تا حکم به پاکیش دهد و از آن استفاده نماید ، حصول این یقین را احراز می نامند .

بنابراین اگر او شک دارد که شراب سرکه شده یا گمان دارد که سرکه شده ، این شک و گمان ، حجت شرعی نیست و حکم قبلی یعنی شراب بودن باقی است .

و مکلف نمی تواند بگوید إن شاء الله پاک و حلال است و شراب را به جای سرکه

^{۲۹} . استفتاء خصوصی کتبی .

استفاده نماید .

دیدگاه دوم

دسته دوم از فقهاء و مراجع عظام ، شطرنج را به صورت مطلق^{۳۰} حرام می دانند که عبارتند از :

آیت الله خوئی :

﴿ بازی با آلات قمار مثل شطرنج ، دومله ، نرد ، ... همراه شرط بندی یا بدون شرط بندی حرام است^{۳۱} .

س . آیا بازی با ورق یا شطرنج یا نرد حتی برای تفریح و سرگرمی ، حرام است ؟
اگر بازی با آنها بدون برد و باخت حرام است ، علت آن چیست ؟

ج . بازی با امور مذکوره هر چند به عنوان سرگرمی باشد حرام است و دلیل حرمتش روایاتی است که در شریعت مقدّسه در حرمت قمار و شطرنج و نرد به طور مطلق وارد شده است^{۳۲} .^{۳۳}

س . زمانی که آلت قمار مثل نرد و شطرنج از وسیله قمار بودن خارج شود و از

^{۳۰} . یعنی چه آلت قمار باشد یا نباشد ، باز هم بازی با آن حرام است .

^{۳۱} . منهاج الصّالحین خوئی ج ۲ م ۱۹ .

^{۳۲} . برخی از این روایات در صفحات بعد ذکر می گردد .

^{۳۳} . صراط النّجاة ج ۲ س ۱۹۳ .

وسائل ورزشی گردد آیا در آن هنگام بازی با آن بدون شرط بندی و برد و باخت جایز است یا نه ؟

ج . مطلقاً جایز نیست ^{۳۴}.

س . معروف این است که بازی شطرنج از وسیله قمار بودن خارج شده است و در سطح جهانی و سراسر دنیا تنها وسیله‌ای برای سرگرمی و تفریح و ورزش گردیده است ، در این صورت آیا بر حرمتش باقی می ماند ؟

ج . بله بر حرمتش باقی می ماند ^{۳۵}.

آیت الله گلپایگانی :

س . بازی کردن با آلات قمار در صورتی که منظور برد و باخت نباشد ، فقط جهت تفریح و سرگرمی چه صورت دارد ؟

ج . بازی با آلات قمار مثل نرد و شطرنج و پاسور مطلقاً حرام است اگر چه قصد برد و باخت نداشته باشد ^{۳۶}.

آیت الله سیستانی :

﴿ بازی با شطرنج و تخته نرد ، حرام است ، چه با شرط بندی بازی کنند ، چه بدون

^{۳۴} . صراط النجاة ج ۲ س ۱۹۸ .

^{۳۵} . صراط النجاة ج ۲ س ۱۹۵ .

^{۳۶} . مجمع المسائل ج ۲ ص ۱۱ س ۲ ، ارشاد السائل م ۵۸۰ .

آن مثل این که برای تفریح ، سرگرمی ، افزایش هوش و دقت ، بازی کنند^{۳۷} .

☞ بازی با آلات قمار مثل شطرنج ، دومله ، نرد و... همراه شرط بندی حرام است و گرفتن مال شرط شده حرام است و برنده ، آن را مالک نمی شود .

اما بازی با آنها بدون شرط بندی در شطرنج و نرد بنا بر فتوی حرام است بلکه در سایر وسائل قمار هم احتیاط واجب ترک نشود^{۳۸} .

س . بازی با شطرنج به عنوان ورزش فکری ، بدون برد و باخت چه صورتی دارد ؟

ج . حرام است و فرقی در حرمت آن بین استفاده از آن به عنوان ورزش فکری یا سرگرمی یا تفریح یا مسابقه و یا عناوین دیگر نیست^{۳۹} .

س . اگر فرض شود بازی شطرنج از وسیله قمار بودن خارج شده و تنها وسیله ای برای سرگرمی و تفریح و ورزش گردیده است ، در این صورت ، آیا بازی با شطرنج بر حرمتش باقی می ماند ؟

ج . آن چه در سؤال ذکر شده ، مجرد فرض است و تاکنون در خارج اتفاق نیفتاده است^{۴۰} .

^{۳۷} . توضیح المسائل جامع ص ۶۳۵ م ۲۲۶۰ .

^{۳۸} . منهاج الصالحین ج ۲ م ۲۲ .

^{۳۹} . استفتائات فارسی آیت الله سیستانی ج ۱ ص ۱۷۲ و ۱۷۳ ص ۲۵۷ .

^{۴۰} . استفتائات فارسی آیت الله سیستانی ج ۱ ص ۱۷۳ ص ۲۵۸ .

آیت الله بهجت :

﴿ بازی کردن با آلات قمار از قبیل نرد و پاسور و شطرنج با برد و باخت حرام قطعی است و بدون برد و باخت احتیاط واجب در ترک آن است و در شطرنج احتیاط اشد^{۴۱} است^{۴۲}.

س . نظر حضرتعالی درباره شطرنج و خرید و فروش آلات و ابزار آن چیست ؟

ج . شطرنج با همان خصوصیتی که از قدیم داشته ، ساختنش حرام است .

و نگهداری آن هم حرام است .

اگر فایده‌ای غیر از بازی کردن با آن نداشته باشد ، خرید و فروش آن نیز در این صورت حرام است^{۴۳} .

س . بازی با شطرنج در صورتی که برای سرگرمی و قوت فکر بوده و بدون برد و

باخت و شرط بندی باشد چه حکمی دارد ؟

ج . احتیاط شدید در ترک است^{۴۴} .

آیت الله وحید خراسانی :

﴿ بازی کردن با آلات قمار مثل شطرنج ، نرد ، پاسور ، ... با برد و باخت حرام

^{۴۱} . شدیدتر .

^{۴۲} . توضیح المسائل مراجع ج ۲ ص ۷۸۰ م ۹ .

^{۴۳} . استفتانات ج ۴ ص ۵۵۳ س ۶۴۴۰ .

^{۴۴} . استفتاء خصوصی کتبی .

قطعی است و بدون برد و باخت بنابر احتیاط واجب جایز نبوده و حرام است و احتیاط در نرد و شطرنج، شدیدتر است^{۴۵}.

آیت الله صافی گلپایگانی :

س . هم اکنون در کشور اسلامی ما عموماً بازی با ورق یا شطرنج به عنوان سرگرمی و گاهی جهت تقویت حافظه و بدون برد و باخت عموماً انجام می‌شود، نظر حضرتعالی در این مورد چیست؟

ج . بازی با شطرنج و ورق و هر آلت قمار دیگر و لو بدون برد و باخت باشد به نظر اینجانب حرام است^{۴۶}.

س . در مورد بازی با شطرنج همراه با شرط بندی که جای سؤالی نیست و مسلماً حرام است .

اما بازی به عنوان یک سرگرمی سالم و کاملاً فکری نیز حرام است؟ من به نوبه خود این وسیله را دارای شرایط زیر می‌دانم :

الف . یک سرگرمی است که چون مغز را به کار می‌گیرد اوقات بازی تلف نمی‌شود .

ب . چون در این بازی نباید اشتباه کرد بنابراین باعث افزایش دقت و توان

^{۴۵} . منهاج الصالحین ج ۳ ص ۱۲ م ۱۹ .

^{۴۶} . جامع الاحکام ج ۱ س ۱۰۴۱ .

تصمیم‌گیری افراد می‌گردد .

ج . چون در این بازی باید جوانب هر حرکت را سنجید ، پس در زندگی عادی نیز می‌تواند بهره‌برداری شود .

د . این بازی بر خلاف برخی دیگر ، بر اساس شانس و اتفاق نیست و در قیاس با بازی‌های الکترونیکی و از این قبیل ، دارای برتری‌هایی است .

ه . دارای ابعاد کوچک و قیمت کم است و برای عموم قابل استفاده می‌باشد .

بنده از حضور جنابعالی درخواست می‌دارم که نظر خود را بفرمائید .

اگر پاسخ شما مثبت است که هیچ ، اما در صورتی که منفی است خواهشمند است بفرمائید چرا ؟

و بنابراین چرا در کشور ما مسابقات سراسری شطرنج به مناسبت‌های گوناگون برگزار می‌گردد ؟

چ . شطرنج آلت قمار است و بازی با آن و لَوُ بدون برد و باخت باشد به نظر اینجانب جایز نیست و روایاتی که نهی از بازی با شطرنج دارد ، برد و باخت در آن ذکر نشده است .

ممکن است شارع مقدّس به جهت آلوده نشدن به این گونه امور و دوری از مفاسد آن مطلقاً نهی نموده باشد .

فوائدی که برای شطرنج از قبیل سرگرمی و افزایش دقت و تصمیم گیری و غیره ذکر کرده‌اید، نمی‌تواند مجوز عمل حرام بشود.

با توجه به این که امور مذکوره را می‌توان با انجام اعمال حلال، واجب و مستحب تحصیل نمود.

و برگزاری مسابقات سراسری شطرنج، مجوز شرعی نیست^{۴۷}.

س. بنده اوقات فراغت خود را با مطالعه یا با بازی شطرنج پُر می‌کردم و این بازی را خیلی دوست دارم و سرگرمی و بازی فکری خوبی برای خود می‌دانم که مرا از پرداختن به امور غیر اخلاقی باز می‌دارد و در این بازی پیشرفت خوبی داشته‌ام. بدین منظور می‌خواستم بدانم که می‌توانم به این بازی بپردازم (نظر خود را ابراز دارید).

و اگر نمی‌توانم، به نظر جنابعالی آیا می‌توانم در این مسأله به مرجع دیگری رجوع کنم؟

ج. به نظر حقیر، بازی با شطرنج اگر چه برد و باخت هم در آن نباشد حرام است.

و رجوع به غیر برای کسی که از حقیر تقلید می‌کند در این مسأله جایز نیست^{۴۸}.

^{۴۷}. جامع الاحکام ج ۱ س ۱۰۴۲.

^{۴۸}. جامع الاحکام ج ۱ س ۱۰۴۶.

آیت الله سیّد محمد شاهرودی :

بازی با شطرنج با برد و باخت حرام و بدون آن احوط ترک است ، بلکه اقوی است^{۴۹} .

س . اگر شطرنج از آلت قمار بودن خارج شده باشد و به عنوان ورزش فکری استفاده شود ، بازی با آن بدون برد و باخت چه حکمی دارد ؟

ج . بازی با شطرنج حتی بدون شرطبندی و برد و باخت علی الأحوط حرام است^{۵۰} .

علامه مجلسی رحمته الله

انواع قمار همه حرام است . . . و ظاهر اخبار آن است که بازی نرد و شطرنج کبیره است . . .

و در قمارهایی که نهی آنها به خصوص وارد شده است مانند شطرنج و نرد و أربعه عشر ، حرام است یاد گرفتن و یاد دادن و بازی کردن آنها هر چند گرو نبندند . . .

و یحیی بن سعید در جامع گفته است :

حلال نیست نظر کردن در نرد و شطرنج و سلام کردن بر کسی که بازی کند به اینها^{۵۱} .

^{۴۹} . آیت الله سید محمد حسینی شاهرودی ، استفتائات ص ۴۲۰ ج س ۱۶۴۶

^{۵۰} . آیت الله سید محمد حسینی شاهرودی ، استفتائات ص ۴۲۰ س ۱۶۴۸ .

^{۵۱} . حق الیقین فصل ۲۰ ص ۹۰۷ .

حضور در مجلس شطرنج بازان

س . و نگاه کردن به افرادی که (شطرنج) بازی می کنند چطور است ؟

ج . حضور در مجلسی که شطرنج بازی می کنند نیز اشکال دارد ^{۵۲}.

ج . احوط اجتناب است ^{۵۳}.

آلات قمار در کامپیوتر

س . بازی شطرنج با کامپیوتر اگر برد و باخت مطرح نباشد چه حکمی دارد ؟

ج . در حرمت شطرنج فرقی بین بازی با کامپیوتر و غیر آن نیست ^{۵۴}.

س . بازی با شطرنج یا ورق از طریق کامپیوتر ، بدین صورت که صور شطرنج و

ورق بر صفحه کامپیوتر ظاهر می شود و حرکات بازی با فشار بر دکمه ها انجام

می شود چه حکمی دارد ؟

ج . جایز نیست ^{۵۵}.

س . آیا بازی هایی که حرام است مانند : ورق و شطرنج اگر با کامپیوتر انجام شود ،

^{۵۲} . آیت الله صافی گلپایگانی ، جامع الاحکام ج ۱ س ۱۰۴۰ .

^{۵۳} . آیت الله سید محمد حسینی شاهرودی ، استفتائات ص ۴۲۰ س ۱۶۴۷

^{۵۴} . آیت الله صافی گلپایگانی ، جامع الاحکام ج ۱ س ۱۰۴۳ .

^{۵۵} . آیت الله گلپایگانی ، ارشاد السائل س ۵۷۸ .

چه صورتی پیدا می کند ؟

ج . فرق نمی کند فی الجمله^{۵۶}.

س . اگر بازی قمار مثل شطرنج یا پاسور را با کامپیوتر و ... انجام دهند چه حکمی دارد ؟

ج . بازی وسایل قمار با کامپیوتر بدون شرط بندی چنان چه در مقابل ، طرف دیگری هست که با او بازی کند ، مثل بازی با خود آن وسایل می باشد و اگر طرف مقابل ، خود دستگاه است ، بنا بر احتیاط لازم ، جایز نیست^{۵۷}.

س . اخیراً بازی با شطرنج را توسط کامپیوتر درست کرده اند که یک نفر است و طرف مقابل او کامپیوتر است و مهره ای در کار نمی باشد ، آیا حکم این را مانند بازی دو نفره می دانید ؟

ج . اگر صدق کرد شطرنج بازی می کند حرام است^{۵۸}.

کامپیوتر ، آتاری ، موبایل

س . آیا بلیارد ، شطرنج ، پاسور با کامپیوتر یا آتاری یا موبایل جایز است ؟

^{۵۶} . آیت الله بهجت ، استفتائات ج ۴ ص ۵۵۴ س ۶۴۴۴ .

^{۵۷} . آیت الله سیستانی ، استفتائات فارسی ج ۱ ص ۱۷۳ س ۲۵۹ .

^{۵۸} . آیت الله سید محمد حسینی شاهرودی ، استفتائات ص ۴۲۰ س ۱۶۴۹ .

آیت الله مکارم شیرازی :

در صورتی که یک طرف آن دستگاه‌های مذکور باشد اشکال ندارد .

آیت الله سید محمد شاهرودی :

اگر قمار محسوب شود کما هو الظاهر^{۵۹} جایز نیست .

آیت الله فاضل لنکرانی : مانعی ندارد .

آیت الله صافی گلپایگانی :

... در حرمت فرقی بین بازی کامپیوتری و غیر آن نیست .

آیت الله بهجت : اشکال دارد^{۶۰} .

حکم شک

س . آیا با وسیله‌ای که نمی‌دانیم اصل ساختنش برای قمار بوده یا نه ، می‌توان بدون

شرط بندی بازی کرد ؟

ج . اگر الآن نمی‌داند وسیله قمار هست یا نه و قبلاً هم وسیله قمار نبوده ، بازی با

آن بدون شرط بندی فی نفسه اشکال ندارد و اگر قبلاً وسیله قمار بوده و حالا شک

^{۵۹} . همچنان که قمار بودن ظاهر است .

^{۶۰} . استفتاء خصوصی کتبی .

داریم در بین مردم از وسیله قمار خارج شده یا نه ، بازی با آن جایز نیست^{۶۱}.

س . اگر در وسیله‌ای شک باشد که آلت قمار هست یا نه ، آیا خرید و فروش آن مجاز است ؟

ج . اگر سابقاً آلت قمار بوده و حالا شک داریم که از وسائل قمار است یا نه ، حکم آلت قمار را دارد ، بازی با آن و خرید و فروشش جایز نیست . اما اگر سابقاً آلت قمار نبوده یا وسیله‌ای است که تازه ساخته شده و به بازار آمده و شک داریم که آلت قمار هست یا نه ، حکم آلت قمار را ندارد^{۶۲}.

آیات قرآن

آیه اول :

فَأَجْتَنِبُوا الرِّجْسَ مِنَ الْأَوْثَانِ وَأَجْتَنِبُوا قَوْلَ الزُّورِ^{۶۳}

پس از پلیدی بت‌ها دوری کنید و از سخن باطل پرهیزید .

تفسیر این آیه را از امام صادق علیه السلام پرسیدند ، حضرت در پاسخ فرمودند : منظور

از رجس من الأوثان^{۶۴} شطرنج است ، و مقصود از قول الزور^{۶۵} غناء می‌باشد^{۶۶}.

^{۶۱} . آیت الله سیستانی استفتائات فارسی ج ۱ ص ۱۷۳ و ۱۷۴ س ۲۶۱ .

^{۶۲} . آیات عظام خویی و گلپایگانی ، برگرفته از ارشاد السائل س ۵۸۶ و صراط النجاة ج ۳ س ۶۸۱ .

^{۶۳} . حج ۳۰ .

^{۶۴} . پلیدی که از مصادیق بت‌ها است .

آیه دوم

مَا هَذِهِ التَّمَاثِيلُ الَّتِي أَنْتُمْ لَهَا عَاكِفُونَ^{۶۷}

آن گاه که حضرت ابراهیم به پدر خود (عموی خود) و قومش گفت :

این مجسمه‌هایی که شما ملازم آن‌ها شده‌اید چیستند ؟

که رسول خدا ﷺ از کنار گروهی که سرگرم بازی با شطرنج بودند عبور کرده ،

خطاب به آنان این آیه قرآن را تلاوت نمودند :

مَا هَذِهِ التَّمَاثِيلُ الَّتِي أَنْتُمْ لَهَا عَاكِفُونَ^{۶۸} .

که همچنین امیرالمؤمنین علیه السلام نیز از کنار گروهی شطرنج باز عبور می نمودند همین

آیه را خطاب به آنان قرائت کردند و مقداری خاک برداشته و به طرف شطرنج آنان

پرت نمودند^{۶۹} .

^{۶۵} . از مصادیق سخن باطل .

^{۶۶} . عَنْ زَيْدِ الشَّحَامِ قَالَ سَأَلْتُ أَبَا عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام عَنْ قَوْلِ اللَّهِ عَزَّ وَجَلَّ فَأَجْتَنِبُوا الرِّجْسَ مِنَ الْأَوْثَانِ وَأَجْتَنِبُوا قَوْلَ

الرُّزُورِ فَقَالَ عليه السلام : الرِّجْسُ مِنَ الْأَوْثَانِ الشُّطْرَنْجُ وَقَوْلُ الرُّزُورِ الْغِنَاءُ . الكافي ج ۶ ص ۴۳۵ و ۴۳۶ ح ۲ و ۷

^{۶۷} . انبياء ۵۲

^{۶۸} . وَ رَوَى عَبْدُ اللَّهِ بْنُ مَسْعُودٍ أَنَّ النَّبِيَّ عليه السلام مَرَّ بِقَوْمٍ يَلْعَبُونَ بِالشُّطْرَنْجِ قَالَ :

مَا هَذِهِ التَّمَاثِيلُ الَّتِي أَنْتُمْ لَهَا عَاكِفُونَ ؟

بحار الانوار ج ۷۹ باب ۹۸ القمار ص ۲۳۶ ح ۲۳

^{۶۹} . عَنْ أَمِيرِ الْمُؤْمِنِينَ عليه السلام أَنَّهُ مَرَّ بِقَوْمٍ يَلْعَبُونَ بِالشُّطْرَنْجِ فَقَالَ عليه السلام : مَا هَذِهِ التَّمَاثِيلُ الَّتِي أَنْتُمْ لَهَا عَاكِفُونَ ؟ وَ

آیه سوم

﴿ وَالَّذِينَ لَا يَشْهَدُونَ الزُّورَ وَإِذَا مَرُّوا بِاللَّغْوِ مَرُّوا كِرَامًا ۗ ﴾^{۷۰}

و کسانی که شهادت به باطل نمی‌دهند (و در مجالس باطل شرکت نمی‌کنند) و هنگامی که با لغو و بیهودگی برخورد کنند ، بزرگوارانه از آن می‌گذرند .

﴿ تفسیر این آیه را از امام معصوم علیه السلام پرسیدند ، حضرت فرمودند :

مقصود غناء و شطرنج می‌باشد ^{۷۱} . ^{۷۲}

آیه چهارم

﴿ يَسْأَلُونَكَ عَنِ الْخَمْرِ وَالْمَيْسِرِ ۗ ﴾^{۷۳}

درباره شراب و قمار از تو سؤال می‌کنند .

﴿ امیرالمؤمنین علیه السلام :

هر چه انسان را از یاد خدا غافل کند میسر است ^{۷۴} .

أَخَذَ قَدْرًا مِنَ التُّرَابِ وَطَرَحَهُ فِيهِ .

مستدرک الوسائل ج ۱۳ ص ۲۲۳ باب ۸۱ تحریم اللعاب بالشطرنج و نحوه

^{۷۰} . فرقان ۷۲ .

^{۷۱} . یعنی منظور از قول زور غناء و مقصود از لغو در آیه شطرنج می‌باشد .

^{۷۲} . وَ عَنْهُ علیه السلام أَنَّهُ سُئِلَ عَنْ قَوْلِ اللَّهِ عَزَّ وَجَلَّ وَالَّذِينَ لَا يَشْهَدُونَ الزُّورَ وَإِذَا مَرُّوا بِاللَّغْوِ مَرُّوا كِرَامًا قَالَ مِنْ ذَلِكَ الْغِنَاءُ وَ

الشَّطْرَنَجِ . مستدرک الوسائل ج ۱۳ ص ۲۱۳ باب ۷۸ تحریم الغناء حتی فی القرآن

^{۷۳} . بقره ۲۱۹ .

^{۷۴} . العلوی علیه السلام قال : كلما ألهی عن ذکر الله فهو من المیسر . بحارالانوار ج ۷۹ ص ۲۳۰ ح ۳

شطرنج

که امام باقر علیه السلام : شطرنج و نرد ، میسر می باشد ^{۷۵}.

که امام صادق علیه السلام : شطرنج میسر است و نرد میسر است ^{۷۶}.

که عبدالملک قمی می گوید :

من و برادرم ادريس نزد امام صادق علیه السلام بودیم ادريس از امام پرسید :

خداوند ما را فدای شما نماید ، میسر چیست ؟

امام علیه السلام فرمود : میسر شطرنج است .

به حضرت عرض کردم ، می گویند میسر نرد است .

امام علیه السلام فرمود : و نرد نیز می باشد ^{۷۷}.

که مهدی خلیفه عباسی لعنه الله از امام کاظم علیه السلام تفسیر این آیه را پرسید .

امام علیه السلام فرمودند :

... اما منظور از میسر همان نرد و شطرنج می باشد . و گناه خمر و میسر هم چنان که

^{۷۵} . عن أبي جعفر علیه السلام قال : الشطرنج و النرد میسر .

بحارالانوار ج ۷۹ ص ۲۳۵ ح ۱۸

^{۷۶} . عن أبي عبدالله علیه السلام قال : الشطرنج میسر و النرد میسر .

فروع کافی ج ۶ ص ۴۳۷ ح ۱۱

^{۷۷} . عن عبد الملك القمی قال :

كنت أنا و إدريس أخی عند أبي عبدالله علیه السلام فقال ادريس :

جعلنا الله فداک ما الميسر ؟

فقال ابو عبدالله علیه السلام : هي الشطرنج .

قال : فقلت : اما انهم يقولون : انها النرد .

فروع کافی ج ۶ ص ۴۳۶ ح ۸

قال : والنرد ايضاً .

خداوند فرموده بزرگ است.^{۷۸}

که امام رضا علیه السلام :

نرد و شطرنج و أربع عشر^{۷۹} و هر چه با آن قمار بازی کنند از مصادیق میسر است.^{۸۰}

آیه پنجم

يَتَأْتِيهَا الَّذِينَ ءَامَنُوا إِنَّمَا الْخَمْرُ وَالْمَيْسِرُ وَالْأَنْصَابُ وَالْأَزْلَامُ رِجْسٌ مِّنْ عَمَلِ الشَّيْطَانِ
فَاجْتَنِبُوهُ لَعَلَّكُمْ تَفْلِحُونَ^{۸۱}

ای کسانی که ایمان آورده‌اید! شراب و قمار و بت‌ها و آزلام^{۸۲}، پلید و از

عمل شیطان است، از آن‌ها دوری کنید تا رستگار شوید.

که امام باقر علیه السلام :

... اما مقصود از میسر در این آیه، نرد و شطرنج می‌باشد و هر چه قمار باشد

میسر است.^{۸۳}

^{۷۸} . وَعَنْ عَلِيِّ بْنِ يَقْتِينٍ قَالَ سَأَلَ الْمَهْدِيُّ أَبَا الْحَسَنِ عليه السلام يَسْتَلُونَكَ عَنِ الْخَمْرِ وَالْمَيْسِرِ قُلْ فِيهِمَا إِثْمٌ كَبِيرٌ وَمَنَافِعُ لِلنَّاسِ ... وَ
الْمَيْسِرُ فَهِيَ التَّرْدُ وَالشُّطْرَنَجُ وَإِثْمُهُمَا كَبِيرٌ كَمَا قَالَ اللَّهُ الْخَبِيرُ . مستدرک الوسائل ج ۱۷ ص ۵۰ باب ۵ تحریم شرب الخمر
^{۷۹} . نوعی آلت قمار .

^{۸۰} . عَنْ أَبِي الْحَسَنِ الرِّضَا عليه السلام قَالَ : سَمِعْتَهُ يَقُولُ : إِنَّ الشُّطْرَنَجَ وَالتَّرْدَ وَارْبَعَ عَشْرَةَ وَكُلَّ مَا قَوْمَرِ عَلَيْهِ مِنْهَا فَهُوَ مَيْسِرٌ .

بحارالانوار ج ۷۹ ص ۲۳۵ ح ۱۶

^{۸۱} . مائدة ۹۰ .

^{۸۲} . نوعی ابزار مخصوص بخت آزمایی .

^{۸۳} . عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ عليه السلام : يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا إِنَّمَا الْخَمْرُ وَالْمَيْسِرُ وَالْأَنْصَابُ وَالْأَزْلَامُ ... فَأَمَّا الْمَيْسِرُ فَالتَّرْدُ وَالشُّطْرَنَجُ وَكُلُّ
قِمَارٍ مَيْسِرٌ ...
بحارالانوار ج ۷۹ ص ۱۳۱ و ۱۳۲ باب ۸۶ حرمة شرب الخمر و علتها

روایات در مذمت شطرنج

که امام صادق علیه السلام :

رسول خدا صلی الله علیه و آله از بازی با شطرنج و نرد نهی نموده است ^{۸۴}.

که شخصی از امام صادق علیه السلام حکم شطرنج و نرد را پرسید : امام علیه السلام فرمودند : به

آن دو نزدیک نشوید ^{۸۵}.

شطرنج مصداق باطل

که از امام صادق علیه السلام درباره بازی با شطرنج سؤال شد .

امام علیه السلام فرمود :

شطرنج از مصداق‌های باطل است ^{۸۶}.

مجلسی که خدا آن توجه نمی‌کند

که مردی از بصره نزد امام کاظم علیه السلام آمد ، عرض کرد :

فدایت شوم ، با شطرنج بازان می‌نشینم ولی شطرنج بازی نمی‌کنم لکن نگاه می‌کنم .

امام علیه السلام فرمودند : تو را چه کار به مجلسی که خدا به اهل آن توجه نمی‌کند ^{۸۷}.

^{۸۴} . عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام قَالَ : نَهَى رَسُولُ اللَّهِ صلی الله علیه و آله عَنِ اللَّعِبِ بِالشَّطْرَنَجِ وَ النَّرْدِ . فروع کافی ج ۶ ص ۴۳۷ ح ۱۷

^{۸۵} . عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام قَالَ : سَأَلْتُهُ عَنِ الشَّطْرَنَجِ وَ النَّرْدِ قَالَ علیه السلام : لَا تَقْرَبُوهُمَا .

مستدرک الوسائل ج ۲ ص ۵۹۰ باب ۳۷ ما یکره من أوانی الخمر . مستدرک الوسائل ج ۱۷ ص ۶۹ باب ۱۷ تحریم النبیذ

^{۸۶} . عَنْ يَعْقُوبِ بْنِ یَزِيدٍ ... قَالَ : سَأَلْتُ أَبَا عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام عَنِ اللَّعِبِ بِالشَّطْرَنَجِ فَقَالَ علیه السلام : الشَّطْرَنَجُ مِنَ الْبَاطِلِ .

بحارالانوار ج ۷۹ ص ۲۳۶ ح ۲۱

شطرنج بازی در شأن مؤمن نیست

که فردی از امام صادق علیه السلام درباره بازی با شطرنج سؤال نمود . امام علیه السلام فرمودند : البته مؤمن فراغت برای بازی کردن ندارد^{۸۸} .

که عبدالواحد از امام باقر علیه السلام حکم شطرنج را پرسید .

امام علیه السلام فرمودند : همانا وقت مؤمن برای بازی کردن خالی نیست^{۸۹} .

بازی مجوسیان

که شخصی از امام صادق علیه السلام درباره شطرنج پرسید .

حضرت علیه السلام فرمودند :

عمل زرتشتیان را به خود آنها واگذار نمایید خدا آنان را لعنت نماید^{۹۰} .

شطرنج بازی سیره یزید لعنه الله

که امام رضا علیه السلام :

هنگامی که سر مبارک امام حسین علیه السلام به شهر شام برده شد ، به دستور یزید لعنه الله

^{۸۸} . دَخَلَ رَجُلٌ مِنَ الْبَصْرِيِّينَ عَلَى أَبِي الْحَسَنِ الْأَوَّلِ علیه السلام فَقَالَ لَهُ جُعِلَتْ فِدَاكَ إِنِّي أَفْعُدُ مَعَ قَوْمٍ يَلْعَبُونَ بِالشُّطْرَنْجِ وَ لَسْتُ أَلْعَبُ بِهَا

وَلَكِنْ أَنْظُرُ فَقَالَ علیه السلام : مَا لَكَ وَ لِمَجْلِسٍ لَا يَنْظُرُ اللَّهُ إِلَى أَهْلِهِ . فروع کافی ج ۶ باب النرد و الشطرنج ص ۴۳۷ ح ۱۲

^{۸۸} . عَنْ بُكَيْرٍ قَالَ سَأَلْتُ أَبَاعَبْدَ اللَّهِ علیه السلام عَنِ اللَّعِبِ بِالشُّطْرَنْجِ فَقَالَ علیه السلام : إِنَّ الْمُؤْمِنَ لَفِي شُغْلٍ عَنِ اللَّعِبِ .

بحار الانوار ج ۷۹ باب ۹۸ القمار ص ۲۳۰ ح ۲

^{۸۹} . عَنْ عَبْدِ الْوَاحِدِ بْنِ الْمُخْتَارِ قَالَ سَأَلْتُ أَبَا جَعْفَرٍ علیه السلام عَنِ اللَّعِبِ بِالشُّطْرَنْجِ فَقَالَ : إِنَّ الْمُؤْمِنَ لَمَشْغُولٌ عَنِ اللَّعِبِ .

بحار الانوار ج ۷۹ باب ۹۸ ص ۲۳۰ و ۲۳۱ ح ۴

^{۹۰} . الصادق علیه السلام : أَنَّهُ سُئِلَ عَنِ الشُّطْرَنْجِ فَقَالَ علیه السلام : دَعُوا الْمَجُوسِيَّةَ لِأَهْلِهَا لَعَنَهَا اللَّهُ . الكافي ج ۶ ص ۴۳۷ ح ۱۳

سر شریف حضرت را نزد او قرار دادند و بر روی آن سفره‌ای نصب نمودند .

یزید لعین و اطرافیان‌ش مشغول غذا خوردن شده و آب‌جو می‌نوشیدند .

سپس آن ملعون دستور داد سر نورانی امام را در طشتی قرار داده و آن را زیر تخت

یزید گذاشتند و بر روی تخت صفحه شطرنج را پهن نمود و مشغول شطرنج بازی شد .

و هرگاه به یاد امام حسین عَلَيْهِ السَّلَامُ و امیرالمؤمنین عَلَيْهِ السَّلَامُ و رسول خدا صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ وَآلِهِ وَسَلَّمَ می‌افتاد آنان

را مسخره می‌نمود .

و هر زمان بر مخاطب خود غلبه می‌کرد ، سه مرتبه آب‌جو می‌نوشید و اضافه آب‌جو

را روی زمین نزدیک طشت می‌ریخت .

پس هر که خود را شیعه ما می‌داند باید از نوشیدن آب‌جو و بازی

با شطرنج پرهیز نماید .

و هر فردی که نگاهش به آب‌جو یا شطرنج افتاد باید حسین عَلَيْهِ السَّلَامُ را به یاد آورد و

یزید و آل زیاد را لعنت نماید که خداوند عزوجل به سبب این یادآوری و لعنت

فرستادن ، گناهان او را محو می‌نماید هرچند به عدد ستارگان باشد ^{۹۱} .

۹۱ . عَنْ الْفَضْلِ قَالَ سَمِعْتُ الرَّضَا عَلَيْهِ السَّلَامُ يَقُولُ :

لَمَّا حَمَلَ رَأْسَ الْحُسَيْنِ إِلَى الشَّامِ أَمَرَ يَزِيدُ لَعْنَهُ اللَّهُ فَوَضَعَ وَنَصَبَ عَلَيْهِ مَائِدَةً فَأَقْبَلَ هُوَ وَأَصْحَابُهُ يَأْكُلُونَ وَيَشْرَبُونَ الْفَقَّاعَ فَلَمَّا فَرَّغُوا أَمَرَ بِالرَّأْسِ فَوَضَعَ فِي طَسْتٍ تَحْتَ سَرِيرِهِ وَبَسِطَ عَلَيْهِ رُفْعَةَ الشَّطْرَنَجِ وَجَلَسَ يَزِيدُ لَعْنَهُ اللَّهُ يَلْعَبُ بِالشَّطْرَنَجِ وَ يَذْكُرُ الْحُسَيْنَ وَ أَبَاهُ وَ جَدَّهُ صَلَوَاتُ اللَّهِ عَلَيْهِمْ وَ يَسْتَهْزِئُ بِذِكْرِهِمْ . فَمَتَى قَمَرَ صَاحِبَهُ تَنَاوَلَ الْفَقَّاعَ فَشَرِبَهُ ثَلَاثَ مَرَّاتٍ ثُمَّ

سلام مذموم

اسلام بر سلام نمودن به دیگران تأکید فراوان دارد و شخص سلام کننده ثواب زیادی به دست می آورد .

با این وجود از برخی روایات به دست می آید که سلام کردن بر عده‌ای شایسته نیست که عبارتند از :

- ۱ . شراب خواران
- ۲ . نوازندگان و اصحاب موسیقی
- ۳ . شطرنج بازان
- ۴ . فردی که مشغول بازی با نرد است
- ۵ . فاسقی که آشکارا گناه می کند .
- ۶ . ربا خواران
- ۷ . فردی که مشغول نماز خواندن است .
- ۸ . افراد داخل حمام
- ۹ . افراد داخل توالت
- ۱۰ . یهودیان
- ۱۱ . مسیحیان

صَبَّ فَضْلَتُهُ مِمَّا يَلِي الطَّسْتِ مِنَ الْأَرْضِ . فَمَنْ كَانَ مِنْ شَيْعَتِنَا فَلْيَتَوَرَّعْ عَنْ شُرْبِ الْفُقَاعِ وَاللَّعْبِ بِالشَّطْرَنْجِ .
وَمَنْ نَظَرَ إِلَى الْفُقَاعِ أَوْ إِلَى الشَّطْرَنْجِ فَلْيَذْكُرِ الْحُسَيْنَ عَلَيْهِ السَّلَامُ وَ لِيُبَلِّغَنَّ بَرِيدَهُ وَ آلَ زِيَادٍ يَمْحُو اللَّهُ عَنْهُ عَزَّ وَجَلَّ بِذَلِكَ ذُنُوبَهُ وَ لَوْ
كَانَتْ كَعَدَدِ النُّجُومِ . من لايحضره الفقيه في النوادر و هو آخر ابواب الكتاب ج ۴ ص ۴۰۱ ح ۹۱

۱۲ . مجوسیان

۱۳ . بت پرستان

۱۴ . مجسمه سازان

۱۵ . تشییع کنندگان جنازه

۱۶ . خنثی

۱۷ . شعرايي که به زن‌های شوهردار نسبت‌های ناروا می‌دهند .^{۹۲}

^{۹۲} . مدارک و منابع روایی مصادیق ذکر شده :

کھ أمير المؤمنين عليه السلام قال :

نَهَى رَسُولُ اللَّهِ ﷺ أَنْ يُسَلَّمَ عَلَى أَرْبَعَةٍ عَلَى السَّكَرَانِ فِي سُكْرِهِ وَعَلَى مَنْ يَعْمَلُ التَّمَائِيلَ وَعَلَى مَنْ يَلْعَبُ بِالنَّرْدِ وَعَلَى مَنْ يَلْعَبُ بِالْأَرْبَعَةِ عَشَرَ وَأَنَا أَزِيدُكُمْ الْخَامِسَةَ أَنْهَاكُمْ أَنْ تَسَلَّمُوا عَلَى أَصْحَابِ الشَّطْرُنَجِ .

بحار الانوار ج ۷۹ ص ۲۳۱ ح ۵

وسائل الشيعة ج ۱۲ ص ۴۹ باب ۲۸

کھ عن الأصْبَغِ بْنِ نُبَاتَةَ عَنْ عَلِيٍّ عليه السلام في حديثٍ قال :

سَيِّئَةٌ لَا يَنْبَغِي أَنْ يُسَلَّمَ عَلَيْهِمُ الْيَهُودُ وَالنَّصَارَى وَأَصْحَابُ النَّرْدِ وَالشَّطْرُنَجِ وَأَصْحَابُ الْخَمْرِ وَالْبُرْبُطِ وَالطُّنْبُورِ وَالْمُنْفَكِّهُونَ بِسَبِّ الْأُمَّهَاتِ وَالشُّعْرَاءِ .

وسائل الشيعة ج ۱۲ ص ۵۰ و ص ۷۹ باب ۲۸

بحار الانوار ج ۷۶ باب ۹۷ ص ۹

کھ عن الصادقِ عن أبيه عليه السلام قال :

لَا تُسَلَّمُوا عَلَى الْيَهُودِ وَلَا عَلَى النَّصَارَى وَلَا عَلَى الْمَجُوسِ وَلَا عِبَادَةَ الْأَوْثَانِ وَلَا عَلَى مَوَائِدِ شُرَابِ الْخَمْرِ وَلَا عَلَى صَاحِبِ الشَّطْرُنَجِ وَالنَّرْدِ وَلَا عَلَى الْمُخَنَّثِ وَلَا عَلَى الشَّاعِرِ الَّذِي يَقْدِفُ الْمُحْصَنَاتِ وَلَا عَلَى الْمُصَلِّيِّ وَذَلِكَ لِأَنَّ الْمُصَلِّيَّ لَا يَسْتَطِيعُ أَنْ يَرِدَ السَّلَامَ لِأَنَّ التَّسْلِيمَ مِنَ الْمُسْلِمِ تَطَوُّعٌ وَالرَّدُّ عَلَيْهِ فَرِيضَةٌ وَلَا عَلَى آكِلِ الرِّبَا وَلَا عَلَى رَجُلٍ جَالِسٍ عَلَى غَائِطٍ وَلَا عَلَى الَّذِي فِي الْحَمَامِ وَلَا عَلَى الْفَاسِقِ الْمُعْلَنِ بِفِسْقِهِ .

بحار الانوار ج ۷۶ باب ۹۷ ص ۹ ح ۳۵ ، وسائل الشيعة ج ۱۲ ص ۵۱ باب ۲۸ . مستدرک الوسائل ج ۱ ص ۳۸۲ باب ۱۰

به شطرنج باز سلام ندهید

کھ امام صادق علیه السلام :

شطرنج باز مشرک است و سلام کردن بر او گناه است.^{۹۳}

کھ امام صادق علیه السلام :

سلام کردن بر کسی که مشغول شطرنج بازی است گناه است و گناه کبیره‌ای است که هلاک کننده است .

و گناه شطرنج باز و فردی که به او نگاه می کند و شخصی که به شطرنج باز سلام می کند یکسان است.^{۹۴}

خرید و فروش شطرنج

کھ امام صادق علیه السلام :

خرید و فروش شطرنج و خوردن پول دریافتی آن حرام است .

و نگهداری آن کفر و بازی با آن شرک و سلام بر شطرنج باز معصیت می باشد . . .

کھ الصادق علیه السلام: ثلاثة لا یسلمون : الماشی مع جنازة و الماشی الی الجمعة و فی بیت حمام . بحار الانوار ج ۷۶ ص ۸ ح ۳۱
^{۹۳} . قَالَ الصَّادِقُ علیه السلام :

اللَّاعِبُ بِالشُّطْرَنْجِ مُشْرِكٌ وَ السَّلَامُ عَلَی اللّٰهِي بِهِ مَعْصِيَةٌ .

مستدرک الوسائل ج ۱۳ ص ۲۲۳ باب ۸۲ باب تحریم الحضور عند اللاعب بالشطرنج

^{۹۴} . عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام قَالَ :

السَّلَامُ عَلَی اللّٰهِي بِالشُّطْرَنْجِ مَعْصِيَةٌ وَ كَبِيرَةٌ مُّبِيقَةٌ .

وَ اللّٰهِي بِهَا وَ النَّاطِرُ إِلَيْهَا فِي حَالٍ مَا يُلْهَى بِهَا وَ السَّلَامُ عَلَی اللّٰهِي بِهَا فِي حَالَتِهِ تِلْكَ فِي الْإِثْمِ سَوَاءٌ .

بحار الانوار ج ۷۶ باب ۹۷ ص ۱۰ ح ۴۳

و فردی که برای شطرنج بازی نشسته است در حقیقت جایگاه خود را در جهنم مهیا نموده است و این گونه زندگی نمودن او موجب حسرت او در روز قیامت خواهد بود .
و از همنشینی با شطرنج باز و فردی که به بازی شطرنج مغرور شده پرهیز کن .
زیرا محل نشستن شطرنج بازان از مکان‌هایی است که خشم خدا را در آن فراهم نموده‌اند که در هر لحظه نزول خشم خداوند در آن انتظار می‌رود و این خشم تو را هم همراه آنان شامل شده ، در بر می‌گیرد^{۹۵} .

چند مسئله فقهی

👉 تجارت و خرید و فروش وسایل قمار ، حرام است .

^{۹۵} . عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عَلَيْهِ السَّلَامُ قَالَ :

بَيْعُ الشُّطْرَنْجِ حَرَامٌ .

وَ أَكْلُ ثَمَنِهِ سُحْتٌ .

وَ اتِّخَاذُهَا كُفْرٌ .

وَ اللَّعِبُ بِهَا شِرْكٌ .

وَ السَّلَامُ عَلَى اللَّاهِي بِهَا مَعْصِيَةٌ وَ كَبِيرَةٌ مُوبِقَةٌ .

وَ الْخَائِضُ يَدُهُ فِيهَا كَالْخَائِضِ يَدُهُ فِي لَحْمِ الْخِنْزِيرِ لَا صَلَاةَ لَهُ حَتَّى يَغْسِلَ يَدَهُ كَمَا يَغْسِلُهَا مِنْ مَسِّ لَحْمِ الْخِنْزِيرِ .

وَ النَّاطِرُ إِلَيْهَا كَالنَّاطِرِ فِي فَرْجِ أُمِّهِ .

وَ اللَّاهِي بِهَا وَ النَّاطِرُ إِلَيْهَا فِي حَالِ مَا يُلْهَى بِهَا وَ السَّلَامُ عَلَى اللَّاهِي بِهَا فِي حَالَتِهِ تِلْكَ فِي الْإِثْمِ سَوَاءٌ .

وَ مَنْ جَلَسَ عَلَى اللَّعِبِ بِهَا فَقَدْ تَبَوَّأَ مَقْعَدَهُ فِي النَّارِ وَ كَانَ عَيْشُهُ ذَلِكَ حَسْرَةً عَلَيْهِ فِي الْقِيَامَةِ .

وَ إِيَّاكَ وَ مُجَالَسَةَ اللَّاهِي الْمَغْرُورِ بِلَعِبِهَا فَإِنَّهُ مِنَ الْمَجَالِسِ الَّتِي بَاءَ أَهْلُهَا بِسَخَطِ مِنَ اللَّهِ يَتَوَقَّعُونَهُ فِي كُلِّ سَاعَةٍ فَيَعْمُوكَ مَعَهُمْ .

همچنین ، ساختن و مزد ساخت آنها هم حرام می باشد .
 اجازه دادن مکان به عنوان بازی با وسایل قمار ، حرام و باطل است .
 بلکه اگر نهی از منکر و جلوگیری از بازی با قمار ، راهی جز از بین بردن وسیله
 قمار نداشته باشد ، از بین بردن آن واجب می باشد .
 البته اگر وسیله قمار ملک دیگری باشد ، بنا بر احتیاط واجب برای از بین بردن آن ،
 باید از حاکم شرع اجازه گرفته شود^{۹۶} .

محرومین از رحمت خدا

که امام صادق علیه السلام :

خداوند متعال در هر شبی از شبهای ماه رمضان عدهای را از آتش جهنم آزاد
 می نماید مگر این سه گروه :^{۹۷}

کسی که روزه خود را با مایع مست کننده باز کند .

مُشَاحِن^{۹۸} .

و صاحب شاهین .

^{۹۶} . آیت الله سیستانی ، توضیح المسائل جامع ج ۱ ص ۶۳۵ و ۶۳۶ م ۲۲۶۱ .

^{۹۷} . که رحمت الهی شامل حال آنها نمی شود .

^{۹۸} . مقصود از مشاحن این افراد می باشند :

بدعت گذار ، پیشوای گمراهی ، کسی که با حکم خدا مخالفت می کند ، فردی که با دوستان خدا دشمنی می نماید .

عرض شد مقصودتان از صاحب شاهین چیست؟

امام علیؑ فرمود: شطرنج^{۹۹}. ۱۰۰

ادامه مطلب در پیام دین با عنوان شرط بندی

منابع ج ۱ و ۲

- احکام علاقات المرأة مع الرجل سیّد مسعود معصومی چاپ دوم ۱۴۱۶ هـ. ق دفتر انتشارات اسلامی قم.
- ارشاد السائل آیت الله گلپایگانی چاپ دوم ۱۴۱۳ هـ. ق بیروت دارالصفوة.
- استفتائات فارسی آیت الله سیستانی ج ۱ چاپ اول بهار ۱۳۹۳ انتشارات انتظار مهر مشهد.
- استفتائات مرحوم امام چاپ پنجم ۱۳۸۰ دفتر انتشارات اسلامی.
- استفتائات جدید آیت الله تبریزی ج ۱ چاپ سوم ۱۳۸۵ انتشارات سرور.
- استفتائات جدید آیت الله مکارم شیرازی چاپ سوم ۱۳۸۶ ناشر مدرسة الامام علی بن ابی طالب علیّه.
- استفتائات آیت الله بهجت ج ۴ چاپ اول تابستان ۱۳۸۶ انتشارات شفق.
- استفتائات آیت الله سید محمد حسینی شاهرودی چاپ دوم ۱۳۸۸ پایخانه ظهور، ناشر آل مرتضی علیّه.

^{۹۹} . شاهین یعنی دو شاه ، و شاهین نامیدند زیرا در هر طرف شطرنج یک شاه وجود دارد .

^{۱۰۰} . عن عمر بن یزید عن ابی عبدالله علیّه قال : ان الله فی کل لیلۃ من شهر رمضان عتقاء من النار الا من افطر علی مسکر او

مشاحناً او صاحب شاهین قال قلت : و ای شیء صاحب الشاهین ؟ قال علیّه : الشطرنج .

شطحینج

• استفتانات خصوص کتبی از مراجع عظام تقلید ، مؤلفین نشریه پیام دین : ج : آرزو محسوب شود کما هو الظاهر جاتر نیست

ج : قمار است ظاهرًا ، محرک است

رباعی

باید در همه جا از آلت قمار بودن خارج شده باشد

قبلا این سوال در تمام آلات قمارم بر و بدست حرام است . حال این سوال پیش می آید که آلت قمار
در کجا و چه عرف و جواب است که حکم باطله و حرام است یا آن با آلت قمار می بیند یا نه و خصاصه و غیره

ب - ماضی مذکور .

ج - در صورتی که در خروج از آلت قمار باشد باز هم حرام است

با برکت

خیر . در صورتی که قمار بودن خارج شده و دیگر کسی با آن قمار نکند

ج : با توجه به این که شطحینج مورد مجازات است در صورتی که قمار باشد و در صورتی که قمار نباشد مجازات ندارد =

۲۲ - بیلبار اگر از آلات قمار محسوب باشد بازی با آن حتی بدون برد و باخت جایز نیست
و در مورد شطحینج در پیاسور آلات قمار محسوب است و بازی با آنها ولو بدون برد و باخت
بنظر اینجانب حرام است و در صورت خرفی بین بازی کامپیوتری و غیر آن نیست . لایم بزرگ
است که آلات قمار از آلت بودن برای قمار خارج نمی شوند و در هر استناده نکردن از آنها در قمار
موجب سلب آیت از آنها نمی شود .

رباعی

۱ - اعیان مشرب در هر کرات
محرک است

محرک جز نظمه شعر گوشت نه است در کتب دنیا

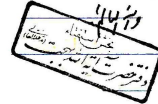
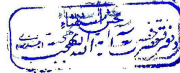

ج : در صورتی که با آن غالباً قمار کنند حرام است

رباعی

احتمالاً در صورتی که بازی شطحینج
میرد بر او باخت است

رباعی : خیر

ج : اگر شطحینج در صورتی که قمار نباشد مجازات ندارد و در صورتی که قمار باشد مجازات دارد

بیشتر در صورتی که قمار نباشد مجازات ندارد

• بحار الانوار علامه مجلسی ج ۴۵ چاپ دوم ۱۳۶۹ ناشر کتاب فروشی اسلامیة .

• بحار الانوار علامه مجلسی ج ۶۷ و ۷۹ چاپ سوم ۱۳۷۴ ناشر کتاب فروشی اسلامیة .

• توضیح المسائل جامع آیت الله سیستانی ج ۱ چاپ اول ۱۳۹۳ ناشر دفتر آیت الله سیستانی مشهد .

• توضیح المسائل مراجع گردآوری سید محمد حسن بنی هاشمی خمینی چاپ پنجم ۱۳۷۹ دفتر انتشارات اسلامی .

• جامع الاحکام آیت الله لطف الله صافی گلپایگانی ج ۱ چاپ چهارم تابستان ۱۳۸۵ مؤسسه انتشارات حضرت معصومه علیها السلام .

• جامع المسائل آیت الله فاضل لنکرانی چاپ یازدهم ۱۳۸۳ .

• رساله نوجوان آیت الله سیستانی چاپ اول ۱۴۲۶ هـ . ق دفتر معظم له .

• صراط النجاة آیات عظام خوئی و تبریزی چاپ دوم ۱۴۲۶ هـ . ق ناشر : مدین .

• فروع کافی ثقة الاسلام کلینی ج ۶ چاپ دوم ۱۳۶۲ ناشر دارالکتب الاسلامیه .

• مجمع المسائل آیت الله گلپایگانی چاپ چهاردهم ۱۴۱۳ هـ . ق انتشارات دارالقرآن الکریم .

- مستدرک الوسائل میرزا حسین نوری ج ۱ و ۲ و ۱۳ و ۱۷ چاپ اول ۱۴۰۷ و ۱۴۰۸ هـ. ق ناشر: مؤسسة آل البيت علیهم السلام
- لایحیاء التراث قم .
- منهاج الصالحین آیت الله خوئی چاپ اول ۱۴۲۷ هـ. ق بیروت دارالمرتضی .
- منهاج الصالحین آیت الله سیستانی چاپ اول ۱۴۲۷ هـ. ق دفتر معظم له .

فهرست

- شرط برد و باخت ۱
- تعریف قمار ۱
- تعریف آلت قمار ۲
- شطرنج از نظر فقهاء و مراجع ۳
- دیدگاه اول ۴
- نکته مهم و ملاک اساسی دیدگاه اول ۸
- ملاک مکانی ۹
- شطرنج در این زمان ۱۲
- یقین شرط است نه شک و گمان ۱۳
- توضیح مفهوم احراز ۱۴
- دیدگاه دوم ۱۵
- علامه مجلسی رحمته الله علیه ۲۲
- حضور در مجلس شطرنج بازان ۲۳
- آلات قمار در کامپیوتر ۲۳
- کامپیوتر ، آتاری ، موبایل ۲۴
- حکم شک ۲۵
- آیات قرآن ۲۶
- آیه دوم ۲۷

- آیه سوم ۲۸
- آیه چهارم ۲۸
- آیه پنجم ۳۰
- روایات در مذمت شطرنج ۳۱
- شطرنج مصداق باطل ۳۱
- مجلسی که خدا آن توجه نمی‌کند ۳۱
- شطرنج بازی در شأن مؤمن نیست ۳۲
- بازی مجوسیان ۳۲
- شطرنج بازی سیره یزید لعنه الله ۳۲
- سلام مذموم ۳۴
- به شطرنج باز سلام ندهید ۳۶
- خرید و فروش شطرنج ۳۶
- چند مسئله فقهی ۳۷
- محرومین از رحمت خدا ۳۸

نشریه پیام دین

موضوع : شطرنج جلد اول و دوم مدیر مسئول : علی صادقی موحد

تاریخ تألیف : ۱۳۸۳ صاحب امتیاز : احمد سعید کریمی

تاریخ بازبینی : دی ماه ۱۴۰۰ ش طرح جلد : علی اصغر حقانی

پیام رسان ۰۹۳۰۴۹۴۲۳۶۱

کانال نشریه پیام دین در ایتا :

<https://eitaa.com/payamdinnashriye>

کانال نشریه پیام دین در تلگرام :

<https://t.me/payamdinnashriyat>

کانال نشریه پیام دین در سروش :

@payamdinnashriye